

EDUSKUNNAN
LAKIVALIOKUNTA

Helsingissä

24 päivänä helmikuuta 1994

Lausunto n:o 1

Puolustusvaliokunnalle

Eduskunta on 16 päivänä joulukuuta 1993 lähettäessään hallituksen esityksen n:o 302/1993 vp laeiksi asevelvollisuuslain sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava lausunto puolustusvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina osastopäällikkö, hallitusneuvos Eero Lavonen ja hallitussihteeri Timo Turkki puolustusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Jarmo Litunen oikeusministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Eeva-Liisa Hiltunen työministeriöstä, käräjätuomari Markku Pohjola Helsingin käräjäoikeudesta, professori Pekka Koskinen Helsingin yliopistosta ja lakiasiansihteeri Juha Keltti Aseistakieltäytyjäliitosta.

Käsiteltyään asian lakivaliokunta esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavaa:

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan asevelvollisuuslakiin lisättäväksi säännökset, joilla estetään asevelvollisuuslaissa säädetystä palveluksesta kokonaan kieltäytyville asevelvollisille tuomittavien rangaistusten kertautuminen. Asevelvollisuudesta kokonaan kieltäytyvää rangaistaisiin samojen perusteiden mukaan kuin henkilöä, joka tultuaan hyväksytyksi siviilipalvelukseen on sittemmin siitä kieltäytynyt.

Sotilasoikeudenkäyntilakiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan asevelvollisuudesta kieltäytyminen käsiteltäisiin sotilasoikeudenkäyntiasiana.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta pitää hallituksen esitystä tavoitteiltaan oikeana ja näin ollen puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

1. Asevelvollisuuslain muuttaminen

Lakiehdotuksen hyväksyttävästä tavoitteesta huolimatta sen lakitekniinen toteutus ei valiokunnan mielestä ole tyydyttävä. Pykälätekstin perusteella on vaikea selvittää, minkälaiseen rangaistukseen asevelvollisuudesta kieltäytyvä tuomitaan. Tämä on vastoin rikosoikeudellista legaliteettiperiaatetta.

Säännösten vaikeaselkoisuus johtuu osittain itse asian monimutkaisuudesta, osittain sen monimutkaisuudesta kielellisestä rakenteesta sekä osittain siitä, että niin lakitekstistä kuin perusteluistakin puuttuu sen ymmärtämiseksi välttämätön viittaus siviilipalveluslain 61 §:ään. Tämä pykälä koskee palvelusajan määräämistä siirryttäessä varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen ja on olennainen laskettaessa asevelvollisuuslain 39 §:n mukaan määräytyvää rangaistusta. Valiokunta katsoo, että tässä yhteydessä asevelvollisuuslain 39 §:ää tulisi selkeyttää lisäämällä 2 momenttiin viittaus siviilipalveluslain 61 §:ään.

Tämän perusteella lakivaliokunta esittää, että lakiehdotuksen 39 §:n 1 momentin viimeinen virke hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

”...Rangaistusta tuomittaessa asianomaisen jäljellä olevaksi palvelusajaksi katsotaan se aika, joka olisi siviilipalveluslain 61 §:n nojalla määrätty hänen siviilipalvelusajakseen, jos hänet olisi hake muksestaan hyväksytty siviilipalvelukseen kotiuttamispäivänään.”

Edelleen valiokunta esittää, että voimaantulosäännöksen 2 momenttia selkeytettäisiin seuraavasti:

”Jos henkilö, joka tuomitaan rangaistukseen 39 §:n nojalla, on ennen tämän lain voimaantuloa tuomittu rangaistukseen rikoslain 45 luvun nojalla menettelystä, joka täyttää edellä 39 §:ssä tarkoitettun teon tunnusmerkistön, hänelle tuomittavasta rangaistuksesta vähennetään *aika, jonka hän on ollut aikaisemman rikoksen vuoksi vapautensa menettäneenä.*”

Käynnissä olevan rikoslain kokonaisuudistuksen yhtenä hyväksyttynä tavoitteena on keskittää vankeusrangaistushkaiset rangaistussäännökset rikoslakiin. Asevelvollisuuslain 39 §:ään sisältyvä rangaistushuika on niin ankara, että säännös on valiokunnan mielestä siirrettävä rikoslakiin ja kirjoitettava tunnusmerkistö siinä yhteydessä nyt ehdotettua selkeämmäksi. Valiokunta pitää asianmukaisena, että tämä työ suoritetaan siinä vaiheessa, jolloin rikoslakiprojektista otetaan käsiteltäväksi sotilasrikoksia koskevat osat.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että siviilipalveluslain mukaan tuomittava vankeusrangaistus eroaa huomattavasti normaalista vankeusrangaistuksesta. Siviilipalveluslain mukaan vankeutta ei voi määrätä ehdolliseksi, siitä ei voi päästää normaalisti ehdonalaan vapautteen, siihen ei voi käyttää koventamisperusteita eikä rangaistusta merkitä rikosrekisteriin. Valiokunta katsoo, että rikoslakiprojektin yhteydessä on myös syytä selvittää, onko tällaista seuraamusta pidettävä vankeutena vai olisiko se luokiteltava omaksi seuraamuslajikseen.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Hassi, Håkämies,

2. Sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttaminen

Ehdotus, että asevelvollisuudesta kieltäytymistä koskeva syyteasia käsitteellään sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettussa järjestyksessä, on valiokunnan mielestä asianmukainen.

Tässä yhteydessä valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös sotilasoikeudenkäyntilakiin siinänsä. Laki on tullut voimaan vuonna 1983 ja se on näin ollen melko uusi. Sen säätämisen jälkeen maassamme on kuitenkin käynnistetty alioikeus uudistus, josta on tähän mennessä toteutettu riittävästi asioita oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen sekä alioikeuksien yhtenäistäminen. Alioikeudet on muutettu käräjäoikeuksiksi, joissa ratkaisukokoonpanot on porrastettu käsiteltävän asian mukaan yhden tuomarin kokoonpanoon, yhden tuomarin ja kolmen lautamiehen kokoonpanoon sekä kolmen tuomarin kokoonpanoon. Sotilasoikeudenkäynnissä alioikeuden kokoonpano on kurinpitovalitusasioita lukuun ottamatta aina sama: yksi tuomari ja kaksi sotilasasian tuntijaa. Alioikeus uudistus etenee seuraavassa vaiheessa rikosasiain oikeudenkäyntimenettelysäännösten uudistamiseen. Valiokunnan mielestä tuossa yhteydessä on syytä selvittää, onko alioikeuden kokoonpano sotilasoikeudenkäyntiasioita käsiteltäessä tarkoituksenmukainen verrattaessa sitä esimerkiksi yhden tuomarin toimivallan laajuuteen normaalissa rikosasiain käsitelyssä.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunioittavasti ehdottaa,

että puolustusvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Komi, Lehtinen, Luhtanen, Mäkelä, Mölsä, Polvi, Savela, Seivästö, Suhola, Tykkyläinen ja Viljanen.